תלמוד בבלי · אחרונים · אור הישר · סדר נזיקין

אור הישר על הוריות

הרב שמואל יצחק הילמן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור הישר על הוריות

הרב שמואל יצחק הילמן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-הישר-על-הוריות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ב: 4
דף ג. 5
דף ג: 5
דף ד. 6
דף ד: 6
דף ה. 7
דף ה: 8
דף ו. 8
דף ו: 8
דף ז. 9
דף ז: 9
דף ח. 9
דף ח: 9
דף ט. 10
דף ט: 10
דף י. 11
דף י: 11
דף יא. 12
דף יא: 13
דף יב. 14
דף יב: 14
דף יג. 15
דף יג: 15
דף יד. 15

דף ב.

במשנה הורו ב"ד לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם כו' פטור, ופירש"י כגון שאכל דם או חלב פטור מלהביא כשבה ושעירה כו' ע"כ. ואפ"ל בכוונתו מש"כ כשבה ושעירה שהיא החטאת קבועה דכתיב בויקרא בפרשת ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ, אבל עדיין לא פלט מעבירה דהא אכילתו זו ע"פ הוראת הב"ד דמיא ממש לנתכוין לאכול בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר דאמר קרא ונשא עונו כדאמרינן בנזיר כ"ג ע"א. אולם ג"ז הוא רק למ"ד דלא בעינן חתיכה מב' חתיכות אבל לפ"מ דקיי"ל דבעינן חתיכה מב"ח כדפסק הרמב"ם בפ"ח ה"ב משגגות, והאי קרא באשם תלוי כתיב והכא הרי לא היתה אלא חתיכה אחת משו"ה אפשר דפטור לגמרי, ואכתי איכא לספוקי דכל טעמא דבעינן חתיכה מב"ח הוא משום דבעינן איקבע איסורא כדכ' הרמב"ם שם וזה לא יתכן בחתיכה אחת, משא"כ הכא הרי היה ודאי איקבע איסורא לפי האמת הגמור, רק לדידיה היה נעלם ע"פ הוראת הב"ד אפשר דהכא לכו"ע עבירה היא בידו. ואף דאשם תלוי אינו חייב מפני שכל עיקרו לא בא אלא להגן עליו מן היסורים בשעת הספק כדאמרינן בכריתות כ"ו ע"ב. והכא שעשה ע"פ הוראת הב"ד לא בא לכלל ספק מאומה דהא תלה בב"ד, ומשו"ה בהא דתנן פטור אפשר דפטור לגמרי משמע אף בתר דאתיידע ליה. ואולי עכ"פ למ"ד ר"פ ספק אכל יש אם למסרת מצות כתיב ועל חתיכה אחת נמי חייב או משום דאפשר לברר איסורו וה"נ אפשר לברר איסורו ע"י ב"ד אחר ועדיין צ"ע.

שם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו, עמש"כ בחידושי לחולין ד"ה ע"ב.

שם אר"פ קסבר ר' יוחנן כיון דכי מתידע להו לבי דינא הדרי בהו והוא נמי הדר ביה שב מידיעתו קרינא ביה וחייב. ע' גבורת ארי ליומא ד"פ ובהשמטות שם.

שם אמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב צבור מ"ס א"ק בשגגה עד שיהא כולן בשגגה אחת. ע' משך חכמה לפ' שלח בפסוק וכפר הכהן.

תוד"ה הורו לה ב"ד להנשא. האי ב"ד אינו סנהדרי גדולה כו'. ע' לח"מ פ"ה ה"ה מה' שגגות ובמל"מ שם פי"ד ה"ג ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' צ"ו.

דף ב:

א"ר יהודא אמר שמואל זו דברי ר' יהודה אבל חכ"א יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב. כו', ע' מל"מ פי"ב ה"א מה' שגגות.

שם דתניא ר' יהודא אומר זאת תורת העולה היא הרי אלו שלשה מיעוטין, ע' זבחים ס"ח ע"א תוד"ה מלק בשמאל ובמש"כ בחידושי שם כ"ז ע"ב.

דף ג.

ור"נ אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכ"א יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב כו', ע' נובי"ת חי"ד סי' צ"ו.

שם אמר רב אסי ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל כו', בירושלמי דפרקין ה"ב ובפסחים פ"ז סוף ה"ו הוא בשם רבי אמי בשם רשב"ל, וע' ברמב"ם פי"ג ה"ב משגגות ובפ"ד הי"א מה' סנהדרין ובת' באר יצחק חא"ח סי' י"ד.

שם שנאמר ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים וגו', ע' מנחת חינוך מצוה ק"כ.

רש"י ד"ה ור"מ. בירושלמי מפרש ה"מ היכא דליכא אלא ב' מיעוטין אבל הכא דאיכא ג' מיעוטין בזה אחר זה בחד קרא כולהו אתו למעט כו', ע"ל ד"ב ע"ב תוד"ה הרי ובמש"כ בחידושי לזבחים כ"ז ע"ב ולמנחות ד"ט ע"ב.

דף ג:

א"ר יונתן מאה שישבו להורות אין חייבין עד שיורו כולן שנאמר אם כל עדת ישראל ישגו כו'. בנוגע לחשבון המאה והילפותא מהאי קרא ע' מל"מ ספ"ט מה' סנהדרין ובת' משיב דבר ח"ד סי' ד' וסי' ז'.

שם דבכל התורה כולה קיי"ל רובו ככולו כו' הנה האי קיי"ל דרובו ככולו היא מדאורייתא כמבואר בנזיר מ"ב ע"א, ועפ"ז מובן בחולין ד"ע ע"א דהש"ס פריך בפשיטות אילימא רובו ממש עד השתא לא אשמעינן דרובו ככולו.

שם והא הכא דכתיב הגוי כולו ורובא ככולא דמי ע' במיוחסות סי' ר"פ ובת' הריב"ש סי' רמ"ט ובתשב"ץ ח"א סי' קכ"ג.

שם תיובתא דר' יונתן תיובתא ואלא מאי כל עדת דקאמר רחמנא ה"ק אי איכא כולם הויא הוראה ואי לא לא הויא הוראה. ע' בת' הרי"מ חי"ד סי' ט'.

שם כי היכא דנימטיין שיבא מכשורא. ע' רש"י סנהדרין ד"ז ע"ב ד"ה דנמטיין ובהעמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' נ"ח אות י"ב.

במשנה הורו ב"ד וידעו שטעו וחזרו בהן כו'. ע' פתח השער לת' חמדת שלמה.

שם אומר ר"ש כל הוראה שיצאה ברוב צבור יחיד העושה אותה פטור, ע' ברש"י ותוס' שבת צ"ג ע"א ד"ה ה"ג ור"ש ובחוט המשולש חלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' י"ג.

שם פר העדש"צ ושעירי עכו"ם בתחילה גובין עליהן דברי ר"ש ר' יהודה אומר מתרומה הלשכה הן באין כו', ע' מנחת חינוך מצוה ק"כ ובאור שמח פ"ד ה"י מביאת מקדש ובת' דגל ראובן ח"א סי' י"ג.

דף ד.

משל דסומכוס למה"ד לאדם שהביא כפרתו ביה"ש ספק מבעוד יום נתכפר לו ספק משחשיכה נתכפר לו שאין מביא אשם תלוי, ע' שאג"א סי' י"ז שיצא נגד דעת הראשונים, והוכיח מהכא דדם אינו נפסל עד צאת הכוכבים שהיא לילה.

שם אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו כו', ע' רמב"ן לסה"מ שרש ראשון.

שם ואב"א דאמרי זבה לא הויא אלא ביממא דכתיב כל ימי זובה, יל"ד לפ"ז בשילהי נדה בהא דרב שמעיה מקשה אימא ביממא תיהוי זבה כו' פירש"י שם כדכתיב ימים רבים ע"ש, ואמאי נטה מלשון הש"ס דהכא דנקטו בזה קרא דכל ימי זובה, וע"ע בהעמק שאלה לשאילתות פ' תזריע סי' פ"ז אות ד' ובמש"כ בחידושי לנדה שם בהדרן לש"ס.

שם ואיב"א דאמרי השתחואה גופא כדרכה הוא דאסור דאית בה פישוט ידים ורגלים הא השתחואה דלית בה פישוט יו"ר שריא. ע' בת' עין יצחק חי"ד סי' ט"ו אות ז' וע"ע בת' הרמב"ם הנדפס בשנת תרצ"ד סי' שס"ה ובתשב"ץ ח"ג סי' שט"ו.

רש"י ד"ה החזיק בדרך לילך למדינת הים ועדיין ישנו בעיר כו', ע' בת' שבות יעקב ח"ב חא"ח סי' מ"ו.

רש"י ד"ה השתחואה בפשוט ידים ורגלים כדכתיב וישתחו אפים ארצה ע"כ, וקשה הלא בברכות ל"ד ע"ב ובשבועות ט"ז ע"ב ובמגילה כ"ב ע"ב בכל המקומות יליף הש"ס דהשתחואה זו פשוט ידים ורגלים מדכתיב הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה, ומדוע נאיד רש"י ממה דיליף בגמרא, ואם ניחא ליה לרש"י ללמוד מקרא המוקדם בפ' וירא. א"כ מה מצאו בכל המקומות בש"ס לדלג אהאי קרא שהביא רש"י ולמילף מקרא דפ' וישב וצ"ע.

תוד"ה קרי ביה. וי"ל דודאי דבר כולה דבר משמע כו', ע' סנהדרין ד"צ ע"א רש"י ד"ה פטור.

דף ד:

בעי רב יוסף אין חרישה בשבת מהו כו' ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' י"ג ובמנחת חינוך מצוה ק"כ.

במשנה או שהיה אחד מהן גר או ממזר כו'. בירושלמי דפרקין ה"ד פריך וכי ב"ד ממנין ממזרין וע"ש במה"פ ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' קפ"ב.

שם או זקן שלא ראוי לבנים ה"ז פטור, וכ' הרמב"ם בפיה"מ דלהכי אינו כשר לדיני נפשות לפי שהוא אכזרי ולא ירחם על בני אדם לפי שאינו יודע אהבת הבנים, וכן פירש"י נמי בסנהדרין ל"ו ע"ב וע' באר שבע בסוגיין, ולפ"ז י"ל"ד קצת אמאי לא חשיב נמי סריס כדחשיב בתוספתא ובריייתא דסנהדרין וכדפירש"י שם דחד טעמא הוא לשניהם, ואפשר דלפ"מ דדייק במשנה זקן שלא ראוי לבנים, שהוא מורה על זקן מופלג בשנים וכדדייק בבאר שבע הכא בפי' רש"י דהתם שכ' זקן ששכח כבר צער גדול בנים ע"ש, לפ"ז ממילא נכלל בזה גם סריס כנ"ל, משא"כ בסנהדרין דקתני סתם זקן להכי צריך למיתני גם סריס ורש"י הוכרח לפרש שם דהאי זקן הוא ששכח כבר צער גדול בנים כנ"ל, וע"ע בת' שבות יעקב קמא הא"ח סי' כ"ט.

שם א"ר חסדא א"ק והתיצבו שם עמך עמך בדומין לך ואימא עמך לשכינה אלא אר"נ בר יצחק א"ק ונשאו אתך בדומין לך, והנה בירושלמי דפרקין ה"ד קאמר והתיצבו שם עמך מה את לא גר ולא נתין ולא ממזר אף הן לא גרים ולא נתינים ולא ממזרים ע"ש, הרי דלא דריש מקרא דונשאו אתך ולא חש נמי לקושית הש"ס דהכא ואימא עמך לשכינה.

אמנם אכתי איכא למידק איך בעי למימר דהאי והתיצבו שם עמך הוא משום שכינה הלא זהו ילפינן מקרא דונשאו אתך במשא העם דפ' בהעלותך. והאי ונשאו אתך דקאמר רנב"י הכא הוא דפ' יתרו, כדפירש"י בסנהדרין ל"ו ע"ב ובקידושין ע"ו ע"ב וע"ש בתוד"ה והקל וצ"ע כעת.

במשנה הורו ב"ד ועשו כל הקהל או רובן על פיהם מביאין פר כו' דר"מ ריי"א י"ב שבטים מביאין י"ב פרים. כו', ע' בת' דבר אברהם סי' ט"ו.

דף ה.

התם נמי הא כתיב אשר חטא בה ההוא מבע"ל פרט למתעסק, הארכתי בזה בחידושי לכריתות דף י"ט.

שם מ"ט דר' יהודה קסבר ד' קהלי כתיבי כו' חד לחייב על כל קהל וקהל כו', ע' דורש לציון דרוש א'.

שם ור"ש תלתא קהלי כתיבי כו' מעיני הקהל אורחיה דקרא הוא כדאמרי אינשי מעיני דפלניא, ולכאורה אזיל בזה ר"ש לטעמיה בב"מ ל"א ע"ב דרבנן ס"ל דתעביטנו מבע"ל על יש לו ואינו רוצה להתפרנס ולר"ש דס"ל יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו

תעביטנו ל"ל דברה תורה כלשון ב"א ע"ש, אלא דלפ"ז צע"ק בתוס' שם ד"ה דברה תורה ועמש"כ שם עה"ג.

דף ה:

מאי חדשה א"ר יוחנן שחידשו דברים ואמרו טבול יום אל יכנס במחנה לויה, ע' פסחים צ"ב ע"א תוד"ה טבול יום וברי"ש כלים פ"א מ"ח וע"ע תוס' זבחים ל"ב ע"ב ד"ה שחדשו ובמש"כ בחידושי שם ובתשב"ץ ח"ג סי' קל"ז.
שם דכתיב ויאמר אלי הנני מפרך והרבתיך ונתתיך לקהל עמים וגו' מאן אתיליד ליה ההיא שעתה בנימן כו', ע' בס' לפלגות ראובן ח"ו דף ס"ו ע"א.

דף ו.

כיוצא בו א"ר יוסי הבאים מהשבי בני הגולה כו', ע' תמורה ט"ו ריש ברש"י ובתוס' ד"ה כיוצא בו ובת' פנים מאירות ח"ג סי' כ"ד.
שם כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים כו', ע' ספר חסידים סי' תתשע"א.
שם ה"נ מסתברא דאי לא תימא הכי אילים תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה כנגד מי אלא הוראת שעה היתה כו', ע' משך חכמה לפ' שלח בפסוק ונסכו כמשפט ובהעמק דבר שם בפסוק והם הביאו את קרבנם.

דף ו:

א"כ חסרי להו י"ב שבטים אמר אביי אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, הנה בפדר"א פל"ו יליף מהאי קרא דבני בנים הרי הן כבנים, וביבמות ס"ב ע"ב דלא יליף מהכא מסתמא סבר כמסקנא דהכא דלנחלה הוקשו ולא לדבר אחר כדכ' שם בביאור הרד"ל ובמק"א הארכתי בזה
שם אמר רבא והא כתיב על שם אחיהם יקראו בנחלתם לנחלה הוקשו ולא לדבר אחר, ע' דורש לציון דרוש א'.
שם שלמה עשה ז' ימי חנוכה ומה ראה משה לעשות שנים עשר ימי חנוכה כדי לחלוק כבוד לנשיאים, ע' בביאור הרחב דבר לפ' בהעלותך יוד יוד.
שם וכי דנין אפשר משאי אפשר, עי' מנחות פ"ב ע"ב תוד"ה והשתא ובבכורות נ"ו ע"א תוד"ה ומה בנך ובמש"כ בחידושי שם, וע"ע בת' פני יהושע ח"א סי' ב' ובטו"א מגילה ד"ט ע"ב.

שם ר"ש בחד מקום גמיר, ע' תוס' תמורה ט"ז ריש ע"ב ובמש"כ בחידושי שם.
שם הב"ע כגון שהורה ושכח מאיזה טעם הורה כו', ע' העמק דבר לפ' נצבים ל' ח'.
רש"י ד"ה שאין תמורה בצבור. דכתיב לא יחליפנו ולא ימיר דלשון יחיד הוא ולא צבור ושותפין כו', ע' בת' דבר אברהם סי' י"ד.

דף ז.

לאשמת העם הרי הוא משיח כציבור כו', ע' בתשובות הרשב"א סי' תקנ"ג.
שם אילימא דהוא מופלא והן אינן מופלין פשיטא דמתכפר לו בפ"ע הוראה דלהון ולא כלום כו', ע' משך חכמה לפ' תצוה בפסוק וכפר אהרן.

דף ז:

ותסברא בזדונו כרת ובשגגתו חטאת מי קתני אלא תני הא וה"ה להא כו', ע' מה"פ לירושלמי דפרקין ה"ג.
שם והנפש זה משיח השוגגת זה נשיא כו', ע' העמק דבר לפ' שלח ט"ו כ"ח.
רש"י ד"ה הוא בחלב. א"נ דהורו בחלב שעל הקרב בין בכזית לפחות מכזית דכזית לא כתיב בהדיא והוי דבר שאין הצדוקין מודין, ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' ל"ב.

דף ח.

תורה אחת יהיה לכם כו' הוקשה כל התורה כולה לעכו"ם מה עכו"ם שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת אף כאן שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, ע' סה"מ שרש שביעי ושם ל"ת קצ"ו.
שם דתנא דבי ר' ישמעאל אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום. הנח מכאן מוכח דדברי ר' שמלאי ורב המנונא במכות כ"ג ע"ב כ"ד ע"א נוסדו ג"כ אהא דתנא דבר"י, וע' בזוהר הרקיע בפתיחתו ובתשב"ץ ח"א סי' קל"ט ובעקידה שער מ"ה.
רש"י ד"ה איזו היא מצוה. דאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום כו', ע' מגילת אסתר לסה"מ עשה א'.

דף ח:

והא אמר מר עשר מצות נצטוו ישראל במרה כו', ע' בת' ברית יעקב סי' ע"ב.
במשנה ומביאין אשם תלוי על עשה ועל ל"ת שבנדה, ע' כריתות י"ז ע"ב בתוד"ה ותני ובמש"כ בחידושי שם.

שם איזו היא מ"ע שבנדה פרוש מן הנדה ופירש"י כלומר בסמוך לוסתה כו' דכתיב והזרתם את בני ישראל כו', ע' משך חכמה ס"פ מצורע בפסוק והזרתם את בנ"י מטומאתם ובת' משיב דבר ח"ב סי' ל"ג ושם ח"ד סי' ל"ח.

במשנה והנשיא כיוצא בהם דברי ריה"ג ר"ע אומר הנשיא חייב בכולן חוץ משמיעת הקול שהמלך לא דן ולא דנין אותו כו', ע' ראב"ד ומפרשים פ"י ה"ז משגגות ובש"ש שמעתא ז' ובמש"כ הגאון בעל נה"מ בספרו קהלת יעקב בחידושיו לאה"ע ה' אישות סעיף ג' ובחמדת שלמה חא"ח סי' י"ז.

רש"י ד"ה למן היום. איזו היא מצוה שנאמרה בתחילה הוי אומר זו עכו"ם, דכתיב בתחילת עשרת הדברות אנכי ולא יהיה לך דהיינו עכו"ם, ע' מגילת אסתר לסה"מ עשה א' וברמב"ם פ"א ה"ו מה' יסוה"ת ובהתוה"מ פ' צו סי' א'.

רש"י ד"ה ר' עקיבא. ומביא על כולן פר כד כדאמרינן בסוף פרקין כו', ע' בת' הגרע"א ס"ס רי"ט.

תוד"ה והא, הא דלא מייתי מהני דכתיב בהדיא כגון מילה לאברהם שפיכת דמים כו', ע' סנהדרין נ"ו ע"ב תוד"ה עשר מצות ובמל"מ פ"י ה"ז מה' מלכים.

דף ט.

נשיא דכתיב ועשה אחת מכל מצות ה"א מי שאין על גביו אלא ה"א, פי' והיינו מלך וע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ד'.

שם והכהן הגדול מאחיו כו' אחרים אומרים מנין שאם אין לו גדלהו משל אחיו כו', ע' תשבץ ח"א סי' קמ"ב, וע"ע בתוספתא יומא פ"א ובספרא אמור פרשה ב' דשם ליתנייהו תיבות אחרים אומרים, רק דברי האחרים כלולים בדברי הת"ק.

במשנה על שמיעת הקול ועל בטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו ב"ד פטורין והיחיד ונשיא והמשיח חייבין אלא שאין כ"ג משיח חייב על טומאת מקו"ק דברי ר"ש, ע' אור שמח פ"י ה"ז מה' שגגות.

רש"י ד"ה א"ל ממאי. האי נשיא שנצטרע נמי אינו בא לידי עניות דגזא דידיה כדקאי קאי כו', ע"ל ד"י ע"א ברש"י ד"ה וישב בבית החפשית ובהעמק שאלה לשאילתות פ' מקץ סי' ל' אות א'.

דף ט:

אלא שאין כ"ג משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו דברי ר"ש אמר חזקיה מ"ט דר"ש כו', ע' מה"פ לירושלמי דפרקין ה"ז.

שם תני תנא קמיה דרב ששת אשם תלוי בא על טומאת מקדש וקדשיו א"ל דאמר לך מני ר"א היא דאמר הואיל ונאמר בו כרת כבקבועה כו', ע' בת' הגרע"א סי' רי"ט ובת' מנחת ברוך חא"ח סי' ט'.
במשנה משיח שעבר ממשיחותו ואח"כ חטא וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואח"כ חטא כהן משיח מביא פר והנשיא כהדיוט, ע' גבורת ארי ליומא י"ב ע"ב.

דף י.

במשנה איזהו נשיא זה מלך שנאמר מכל מצות ה"א שאין על גביו אלא ה"א, הנה מה"ט אמרינן בירושלמי דפרקין ה"ב דכל אותן ששה חדשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום שעירה הוות מתכפר לו כהדיוט ע"ש, והטעם משום שהיה עליו מורא בו"ד, וע' מה שהאריך בזה בהקדמת עונג יו"ט.
שם ולר"ש נגעי אונסין מי לא מטמו והא תניא כו', ע' בשאילת שלום על השאילתות פ' מצורע סי' פ"ח אות צ"ב.
שם ת"ר אשר נשיא יחטא כו' פרט לנשיא שנצטרע כו', ע"ל ד"ט ע"א ובהעמק שאלה לשאילתות פ' מקץ סי' ל' אות א' ובמש"כ בחידושי לסנהדרין ק"ז ע"ב.
שם נתן דעתו להושיבם בראש כו', פי' שעי"ז תהיה להם פרנסה מן הצבור וע' תשב"ץ ח"א סי' קמ"ח.

דף י:

עבדות אני נותן לכם שנאמר וידברו אליו לאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה, ע' ב"ב קכ"ב ע"א וברשב"ם ד"ה העובד העיר וע"ע מסלת ישרים פכ"ב ובת' משיב דבר ח"ב סי' א'.
שם מאי דכתיב כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם משל לשני ב"א כו', ע' חובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה.
שם זה שנזדמנה לו אשתו צדיקים ילכו בם כו', בזה יפה פי' בעקידה שער כ"ח מש"א יהודא צדקה ממני, ר"ל אף שבאמת נזדמנה לי אשתי אבל אנא מיהא לאיסורא איכווני כדאמר רב חייא בר אשי בקידושין פ"א ע"ב, משא"כ איהי כל כוונתה מתחילה לשם שמים היתה, ובזה צדקה יותר ממני.
שם גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה שנאמר תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך מאן נינהו נשים באהל שרה רבקה רחל ולאה, ע' בתוס' הרא"ש בסוגיין וברש"י נזיר כ"ג ע"ב ד"ה דכתיב תבורך, וע' במשך חכמה ס"פ בשלח

דהסביר בטוטו"ד דאף שהאמהות כוונו להעמיד שנים עשר שבטים אבל על מצות פו"ר לא הוזהרו נשים, משא"כ יעל במלחמת מצוה גם נשים מצוות כדתנן בסוטה מ"ד ע"ב אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, לכן נקראת עבירה לשמה.

שם לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה כו', ע' בהקדמת שב שמעתתא ובעקידה שער צ"ב.

שם והא קא מיתהניא מעבירה א"ר יוחנן משום רשב"י אפילו טובתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים, ע' בת' משיב דבר ח"ב סי' ט'.

שם דאילו בכירה דקרייה מואב רחמנא למשה אל תצר את מואב כו'. ע' מד"ר וירא ס"פ נ"א ובת' מקום שמואל סי' ל"ח.

דף יא.

לעולם יקדים אדם לדבר מצוה שבשכר לילה אחת שקדמה בכירה לצעירה זכתה וקדמתה ארבעה דורות למלכות ע"כ, והיינו נמי דאמרינן ביבמות מ"ז גבי גר קיבל מלין אותו מיד מ"ט שהויי מצוה לא משהינן וע"ש ל"ט סוף וכן בכל המצות גדולה מעלת הזריזות כדחשיב ר' פנחס בן יאיר בע"ז ד"כ ואבוהון דכולהו וישכם אברהם בבקר כדאמרינן בפסחים ד"ד והיינו דאמרינן הכא לעולם, ובשביל זה תפסו נקודה זו בטור ושו"ע או"ח ר"ס א' להזהיר ראשונה כשיקום משנתו על הזריזות, משום שזהו עיקר גדול בכל חיי האדם ומכש"כ לעבודת הבורא.

שם אכל חלב והפריש קרבן והמיר וחזר בו הואיל ונדחה ידחה, ע' אבני מלואים ר"ס י"א ובמש"כ בארוכה בחידושי לזבחים י"ב.

שם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו כו', ע' חולין ד"ה ע"ב ובמש"כ בחידושי שם ובתשב"ץ ח"ג סי' מ"ז.

שם ר' יוסי בר"י אומר אף הלובש כלאים מאי בינייהו א"ב כלאים דרבנן מ"ס מדאורייתא הוה מומר מדרבנן לא הוי מומר ומ"ס כו', ע' באוצר הגאונים לביצה י"ד בחלק התשובות.

שם פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א לתיאבון מומר להכעיס מין וח"א להכעיס נמי מומר אלא איזהו מין כל העובד עכו"ם, והנה בח"ס אה"ע ח"ב סי' סמ"ך כ' דמומרים שבזמנינו אינם אלא למלא תאותם ואע"פ שחטאו ישראלים הם ע"ש, ואיני יודע איזה מומרים שבזמנים אחרים אתא בדבריו לאפוקי, ואפשר אלו שבזמן חכמי התוס' דהא כתבו בע"ז כ"ו ע"ב ד"ה אני שונה וז"ל ומיהו מומרים של עכשיו להכעיס הן דשבקי היתירא ואכלי איסורא ע"ש, ועכ"פ הי"ל להח"ס להעיר מדברי התוס'.

ולע"ד הנני נבוך אחרי דרש"י בתשובה המובא במרדכי פ' החולץ רמז כ"ט כ' דאע"פ שחטא ישראל הוא וכ"כ הרא"ש לקידושין פ"א סי' כ"ג ובת' מהר"מ ב"ר ברוך סי' תתקכ"ח, ועצם מאחז"ל אע"פ שחטא ישראל הוא אמרו על עכן בסנהדרין מ"ד ע"א במקום שאמרו עליו שם שעבר על חמשה חומשי תורה ע"ש, א"כ מאן מפיס להורות כללים על המקומות והזמנים, לכן לולא דברי התוס' והח"ס היה נלע"ד דמחלקותם דבסוגיין ובכה"מ בש"ס בין מומר להכעיס ולתיאבון אינו תלוי כלל בזמני הדורות אלא דקאי על כל פרט ופרט במקומו ובזמנו כל חד וחד לפי מה שהוא, אם אנו רואין בו שעושה לתיאבון או עושה להכעיס, אבל אין לכלול את הפרט בזמן מן הזמנים, כאשר יורה הנסיון גם בדורנו שישנם שעושים לתיאבון ומהם להכעיס, ואין מקום להחליט בזה אכשור דרא או חלילה להיפוך, רק הכל לפי מה שהוא אדם דוגמא דתנן במשנה כלים פי"ז מי"א וצ"ע.

שם אכל פרעוש אחד או יתוש אחד ה"ז מומר כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' ס"ז ובקונטרס עץ שתול סי' ל"ב.

דף יא:

בעו מיניה רבי מר"ח כגון אני מהו בשעיר א"ל הרי צרתך בבבל כו', ע' בת' הריב"ש סי' רע"א.

שם לא יסור שבט מיהודה זה ראש גולה שבבבל כו' ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל כו', ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ה' ובת' הרא"ש סוף כלל י"ח ובדרשות הר"ן דרוש שביעי.

במשנה ואין בין כהן משמש לכהן שעבר כו', ע' בת' פמ"א ח"ב סי' נ"א.

שם ומחזירין הרוצח, אע"ג דכבר שנינו הכי במשנה מכות י"א ע"א מ"מ רגילות הוא במשנה לכפול הדברים, כדאשכחן במשנה אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד דכפלו בביצה ל"ו ובמגילה ד"ז וכבר האריכו התוס' בכעין זה במנחות צ"ג ובש"מ, כן משום דבמכות עיקר, להכי מסיק נמי התם ר' יהודה אומר אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח, והכא תנינן לפלוגתא דר"י וחכמים בזה בברייתא לקמן י"ב ע"ב.

שם ת"ר שמן המשחה שעשה משה במדבר כו', בכל הענין הארכתי בחידושי לכריתות ד"ה.

שם ואפילו כה"ג בן כהן גדול טעון משיחה מנלן דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו כו', ע' בת' הרשב"א סי' שי"ן.

שם למען יאריך ימים על ממלכתו וגו' ירושה היא לכם, ע' ר"ה ד"ב ע"ב וברש"י ד"ה ומלך בן מלך.

דף יב.

תני חדא בתחילה מוצקין שמן על ראשו ואח"כ נותנין לו שמן בין ריסי עיניו ותניא אחריתי בתחלה נותנין לו שמן בין ריסי עיניו ואח"כ מוצקין לו שמן על ראשו תנאי היא כו', ע' בת' משיב דבר ח"א ס"ס מ"ם.

שם ועל דבר זה היה משה דואג אמר שמא ח"ו מעלתי בשמן המשחה כו', ע' מסלת ישרים פכ"ד.

שם אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא לעולם יהא רגיל למיחזי בריש שתא קרא ורוביא כו', בכריתות ד"ו ע"א הגרסא למיכל בריש שתא כו', וע' באוצר הגאונים לפסחים קי"ב ע"א ולר"ה ל"ב.

רש"י ד"ה אתיא שם שם. מה ארון נגנז אף צנצנת המן נגנז, ע' גבורת ארי ליומא נ"ב ע"ב במלואים ושם נ"ג ע"ב.

דף יב:

דתניא אירע בו פסול בכה"ג ועבר ומינו כהן אחר תחתיו כו', ע' מג"א ס"ס קנ"ג ובח"ס חא"ח סי' מ"א.

שם מעלין בקדש ואין מורידין. עמש"כ בחידושי למנחות צ"ט ע"א.

שם וכל עבודת יוה"כ אינה כשרה אלא בו, עמש"כ בחידושי לחולין כ"ט ע"ב ע"ד התוד"ה ל"ל למרק.

שם וכולן נוהגין במשוח שעבר כו', ע' בת' הרא"ש סוף כלל י"ג.

שם כי נזר שמן משחת אלהיו עליו ולא על חבירו, ע' רמב"ן לסה"מ שרש חמישי.

שם ר"ע אומר אין לי אלא שעבר מחמת קריו מחמת מומין מניין ת"ל והוא כו', ע' מה שהאריך בזה בס' תשובות רבי אליעזר סי' ט"ו ובמשך חכמה פ' אמור בפסוק וקדשתו.

שם משיח שנצטרע מהו באלמנה מידחא דחי או מפטר פטר כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' מקץ סי' ל' אות א'.

במשנה כהן גדול מקריב אונן, ע' פדר"א פל"א ובביאור הרד"ל שם אות מ"ד.

במשנה כל התדיר מחבירו קודם את חבירו כו', הארכתי בזה בחידושי לזבחים ר"פ כל התדיר.

דף יג.

הואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרת דין הוא שיקדים המכפר למתכפר כו', ע' גבורת ארי ליומא מ"ד ושם נ"ז במלואים.
במשנה האיש קודם לאשה להחיות, וכ' בת' באר יצחק סוף חא"ח בשם שאילת יעב"ץ דה"ה בעניני מצוה דכיון דלהחיות גוף איש קודם לאשה כש"כ בחיות הנפש.
שם ת"ר היה הוא ואביו ורבו בשבי הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו. הנה הטעם מבואר במשנה ס"פ אלו מציאות גבי השבת אבידת רבו דקודמת להשבת אבידת אביו. שאביו הביאו לעוה"ז ורבו מביאו לעוה"ב, ומטעם זה יצא התשבץ בח"א סי' קכ"ב לדון ק"ו, דאם על אביו אומר בתוך יב"ח לפטירתו הריני כפרת משכבו כדאמרינן בקידושין ל"א ע"ב מכש"כ על רבו ע"ש.
במשנה כהן קודם ללוי לוי לישראל כו' אימתי בזמן שכולם שוים כו', ע' מיוחסות סי' ר"ד.
שם ממזר ת"ח קודם לכה"ג עם הארץ, ע' בת' דבר אברהם ס"ס כ"ו.

דף יג:

בני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שרבים צריכים להם מפסיעין על ראשי העם, בלשון זה מועתק סי' רמ"ד סט"ז וע"ש בש"ך וט"ז ובקונטרס עץ שתול סי' מ"ד.
שם וכיון דלא גמר נימא ליה מי ימלל גבורות ה' כו', עמש"כ בחידושי למכות ד"י ע"א ולמגילה י"ח ע"א.
שם שמעינהו רבי יעקב בן קרשי, בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ד' הגרסא בן קרושאי.
שם מיהו נקנסינהו דלא נימרו שמעתא משמייהו אסיקו לד"מ אחדים ולר' נתן יש אומרים כו', כתבתי בס"ד דבר נחמד בזה באריכות בחידושי לבכורות ד"ס ע"א.
שם ר"מ לא אזיל אמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, לכאורה ר"מ לטעמיה בזה בגיטין נ"ב ע"א גבי ההוא אפוטרופוס דקאמר דברי חלומות כו', אבל יל"ד מהא דיומא פ"ג ע"ב דאע"ג דר' יהודא ור' יוסי לא חשו מ"מ חייש ר"מ לחלמא וצע"ק, וע' סנהדרין ד"ל ע"א ובשאילתות ר"פ מקץ ובתשב"ץ ח"ב סי' קכ"ח קכ"ט.

דף יד.

א"ל גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה, ע' בת' שבות יעקב ח"ב חי"ד סי' צ"ו.

שם רב יוסף סיני רבה עוקר הרים שלחו לתמן איזה מהם קודם שלחו להו סיני עדיף דאמר מר הכל צריכין למרי חטיא, ע' מה שהאריך בזה בת' סי' קס"ט וע"ע בהקדמה לת' לחם שלמה.